

σμένη από τον κ. Σωτηριάδη. Τη μετάφραση δεν τη ξέρω· ξέρω μονάχα τον κ. Σωτηριάδη και μόνο απ' όσα ξέρω για τον καινούργιο μας τον ποιητή, μπορώ να κρίνω.

Μά τί λέω ; Και σὺ τὸν ξέρεις. Δὲ θυμάσαι ; Μιὰ φορὰ κ' ἔσαν καιρὸ κάναμε λόγο γιὰ τὸν κ. Σωτηριάδη στὰ Ρόδα καὶ Μῆλα (τ. Α'. σελ. 28 καὶ ἀκόλουθες). Ὁ κ. Σωτηριάδης βγήκε τότες νὰ μᾶς χτυπήσῃ γιὰ τὸ θανατικὰ καταδικασμένο σύστημά μας («καταδίκην θανατικὴν τοῦ συστήματος»), ποῦ δὲ γράφαμε δηλαδὴ τὴ μισὴ γλώσσα· τὸ ἴδιωμα τὸ δικό μας, τὸ Χυδαίοφραγκορωμανικό. τοῦ ἔφεργε, λέει, ἀνδία· ὁ Ψυχαρσιμὸς εἶτανε «μειονέκτημα τοῦ ἁλλογενοῦς (1) σχεδὸν συγγραφέως». Ἐπρεπε νὰ ῥοθῇ, ἔπρεπε νὰ φανῇ κανένας «Παῦλος» νὰ μᾶς κεραυνοβολήσῃ, νὰ συμμαζωχτοῦμε.

Ἦρθε. Φάνηκε ὁ κ. Σωτηριάδης στὴ σκηνή—καὶ κεραυνοβόλησαν τὰ γέλια. Γιατί ; Γιατί ἀπὸ τὰ χα ; Γιατί ὁ κ. Σωτηριάδης, ἀπ' ὅσα κατάλαβα, μᾶς τᾶκαμε ὅλα θάλασσα, δημοτικὴ καὶ καθαρέβουσα.

Λοιπὸν ὁ κόσμος, φίλε μου, δὲ γέλασε, δὲ δυσσαρεστήθηκε ποῦ εἶτανε δημοτικὴ τοῦ κ. Σωτηριάδη ἡ γλώσσα· δυσσαρεστήθηκε, θύμωσε μάλιστα ποῦ δὲν εἶτανε ἀρετὰ δημοτικὴ.

Ναῖσκε ! Μὰ πὼς γίνεται, μὲ ρωτᾷς, ἀφοῦ ἀφτοὶ ποῦ θυμώσανε, εἶτανε δασκάλοι ; Ἀφτοὶ μὴτε μισὴ δημοτικὴ δὲ χωρέβουνε !

Θαρρεῖς ; Ἐγὼ δὲν πιστέβω. Παρατηρήθηκε συχνὰ στὴν ἱστορία, λ. χ., στὸ 21 μας, πὼς χωρὶς νὰ τὸ ξέρουνε, χωρὶς κιώλας νὰ τὸ θέλουνε, κάποτε κ' οἱ πιὸ ἀντίθετοι, κ' οἱ πιὸ ἡσυχιοι, κ' οἱ πιὸ φρόνιμοι παρασέρονται ἀπὸ τὸ ρέμα, διὰ καμιά ἰδέα μεγάλη ἔρχεται, ἄξαφνα καὶ ξεχειλίζει ἀλάκαιρο σ' ἕναν τόπο. Τέτοια ἰδέα μᾶς σπρώχνει ὅλους, μᾶς συναρπάζει, νὰ πάμε καὶ νὰ πάμε ὁμπρός. Κ' ἡ δική μας εἶναι μεγάλη, ἀφοῦ γράφει ποίηση καὶ λεφτεριά.

Ἔτσι, τοῦ κάκου ! Ἐχει δὲν ἔχει, τὴ συνηθίσανε ποῦ τὴ συνηθίσανε ὥς κ' οἱ δασκάλοι, ποῦ δὲν τὸ ὑποψιάζουνται, τὴ γεγὴ μας, τὴ λήφτερη, τὴν ἀσκληράβωτη ἀπὸ δασκαλισμούς, τὴν ποιητικὴ μας τὴ γλώσσα τὴ δημοτικὴ. Σὰν ἀκούσουνε μισὴ γλώσσα, κ' ἴδιοι τοὺς παραξενέβουνται· τοὺς φαίνεται σὰν παρβδιά. Πολὺ σωστὰ ἔβαλες τὴ λέξη στὰ ὦρά σου καὶ γενναῖο ἄρθρο ποῦ δημοσιεύει ὁ Νουμάς. (Φυλ. 68: «Ὁ βράχος καὶ ὁ βοῦρκος»).

Μὰ τί σημαίνει ; Πρέπει τάχα, γιὰ ἕνα πρᾶμα δὲ μᾶς ἀρέσει, νὰ σηκώσουμε πόλεμο ; Ποιὸς τὸ λέ-

ει ; Ὅχι βέβαια ἐμεῖς ποῦ φωνάζουμε λεφτεριά. Λέφτερα ὁ καθένας, σ' ἕνα ἔθνος πολιτισμένο, πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα, πρέπει μάλιστα κ' ὁ ἴδιος νὰ ἔχῃ πὼς εἶναι χρέος του, νὰ λήγῃ τὴ γνώμη του. Ἡ καλύτερη γνώμη θὰ νικήσῃ μοναχὴ της, ἅμα βγῶνε ἀνεμπόδιστα ὅλες οἱ δημόσιοι. Ἔτσι γίνεται παποῦ. Ἔτσι γινότανε καὶ στὴν ἀρχαία τὴν Ἑλλάδα, ὅπως κάποιον τὸ λέει κ' ὁ Θουκυδίδης. Μὰ γιὰ τὸ Θουκυδίδη—καὶ γιὰ κάτι ἄλλα—ἴσως μιλήσουμε γλήγορα σὲ ἄρθρο μεγαλύτερο γιὰ μερικά ζητήματα σπουδαῖα. Ἐχω καλὴ, ἔχω ἀκλόνηστη ἐλπίδα. Δὲν μπορεῖ ἀφοῦ θέλουμε νὰ μοιάξουμε τοὺς ἀρχαίους, ἀπαραίτητο πρῶτα πρῶτα νὰ μάθουμε νὰ συζητοῦμε. Ἡ ἀτομικὴ, ἀνεξάρτητη γνώμη εἶναι ἄγιο πρᾶμα καὶ σεβαστό. Νὰ πείθουμε, νὰ χτυποῦμε, ὄχι. Ἀπὸ τὸ πῆ λεφτεριά, κ' εἶμαι βέβαιος, γιὰ καὶ μετὶ σὴ λεφτεριά χρωστοῦμε τὴν ὑπαρξή μας, πὼς κ' ἀπὸ τώρα θὰ τὸ καταλάβουμε στὴν καλὴ μας τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ φίλος σου

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΤΟ ΙΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΩΣΤΟ !

Οἱ Ρωμιοὶ ἐμεῖς συχνὰ ἢ καλλίτερα νὰ πῶ ἀκατάπαυτα κατηγοροῦμε ὅλα μας τὰ πράματα κ' ὅλα τὰ βροῖσκουμε στραβά. Καθένας μας τὸ ξέρει αὐτὸ καὶ εἶνε πολλοὶ ποῦ τὸ λένε καὶ τὸ ξαναλένε θέλοντας νὰ δείξουν πὼς δὲν ἔχει σημασία ἡ γρίνια αὐτή, γιὰτ' εἶναι φυσικὸ μας νὰ γρινιάζουμε, πὼς τὸ καρδίη μας πᾶει πρῶτα καὶ μᾶς πρέπει ἴσως καὶ πανηγυρικός.

Δὲν ἔρχομαι ἐδῶ νὰ πῶ πὼς δὲν ἔχουν δικίον ὁσὶ πάνε μὲ τέτοια ἰδέα, γιὰτὶ τὸ πρᾶμ' αὐτὸ εἶνε φανερό σ' ἐκείνον ποῦ θέλει νὰ δῇ : κ' ἂν κάνει μισὸ βῆμα μπρὸς ὁ τόπος μας, τὸ κάνει μὲ τὰ δεκανίκια, ἐνῶ μπορούσε νὰ κἀνν δέκα δίκως τὰ δεκανίκια. Θέλω νὰ δοῦμε ὅμως κάτι ἄλλο, τὸ ἐξῆς : Ἐνῶ ξέρουμε τίς πομπές μας καὶ νικῶνουμε τὸ κακὸ μας χάλι, τί εἶνε καλλίτερο, νὰ σκεπαζοῦμαστε καὶ νὰ κρυβαῖνουμε μὴν τύχη καὶ μᾶς πάρουν μυρωδιά, ἢ νὰ βγάζουμε τὰ πλῆτά μας στὴ μέση νὰν τὰ δείχνουμε ἐλεύθερα ;

Γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς τὸ πρῶτο, ἴσως ἔχει κ' ἄλλα νὰ πῇ, μὰ τὸ κυριώτερο εἶνε, θαρρῶ, νὰ μᾶς φθερίσῃ μὲ τὴν κρίση τῶν ξένων, ἐκείνων ποῦ πρέπει νὰ τοὺς λογαριάζουμε : Τί θὰ ποῦν αὐτοὶ καὶ τί θὰ κάνουν ἀκούοντας ἕνα τέτοιο κουρέλιασμα τοῦ ἑαυτοῦ μας ; Τὸ ἕνα μας στραβὸ, τὸ ἄλλο ξεχαρδά-

λωτο, τὸ τρίτο γιὰ τὸ διάλογο. Ὅλα μας σάπια καὶ κανένα σωστὸ καὶ γερό. Παντοῦ ὅπου κ' ἂν γυρίσῃς νὰ δῇς ἀπελπισία. Ἔτσι τὰ βροῖσκουμε οἱ ἴδιοι ἐμεῖς κ' οἱ ἴδιοι λέμε πὼς δὲν ἔχουμε οὔτε θάχουμε καθὼς πᾶμε καμμιὰ προκοπή· λοιπὸν οἱ ξένοι μὲ δικίον τοὺς δὲ θὰ ἐσκέψονταν πὼς δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ἐλπίδα ἀπὸ μᾶς καὶ μὲ δικίον τοὺς δὲ θὰ μᾶς ἐλεγαν νὰ δειλάσουμε τὴ γωνιά, ἀφοῦ δὲν εἴμασθ' ἀξιοὶ νὰ ζήσουμε ;

Δὲν μπορεῖτε νὰ κυβερνηθῆτε ; Ἐλάτε νὰ δᾶς κυβερνήσουμε, θὰ μᾶς ποῦν ἐπὶ τέλους. Δὲν ἔχετε σκολεῖα καὶ γλώσσα ; Νὰ δᾶς κάνομε ἐμεῖς. Δὲν ξέρετε νὰ καλλιεργήσετε καὶ νὰ ἐκμεταλλευθῆτε τὸν τόπο σας ; Σταθῆτε καὶ χάσκετε, γιὰ νὰ μάθετε. Ἐμπόριο δὲν ἔχετε καθὼς πρέπει ; Φέρτε ὁδὼ, νὰ δῆτε πὼς δουλεύει ὁ κόσμος. Δικαιοσύνη δὲν ἔχετε ; Γιὰ σκύψτε τὸν ἑλληνικὸ σας τράχηλο, νὰ δοῦμε τί χαμπάρια νὰ δοῦμε ἂν θὰ ἐξακολουθῇ τὴ δουλειά του τὸ ρωμῆικο φιλότιμο καὶ ἡ ρωμῆικη ψευτιά, κ' ἂν θὰ βγαῖνν κανένας βουλευτής—ἢ κάλλιο βουλευτής, ὅπως τοὺς λέτε—νὰ κἀνν τὸ ρῆμα κλιέφτω, κλιέφται, κλιέφται.

Αὐτὰ ἔχουμε τὸ φόβο νὰκούσουμε ἐπὶ τέλους κ' ἕνας τέτοιος σωφρονισμὸς νὰ μᾶς ἐπιβληθῇ. Ἡ θὰ μᾶς ποῦν νὰ κάνουμε τόπο σ' ἄλλο καινούργιο ἔθνος μὲ νεῦρα, μὲ ζῶν, μὲ προκοπή. Καὶ γι' αὐτὸ μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπέρανν πὼς εἶνε καλλίτερο καὶ συμφερότερο νὰ μὴ φαινόμαστε στὸν κόσμον ὅπως εἴμαστε, πὼς πρέπει νὰ βγαίνουμε μὲ φκασίδι· μὰ θάνε ἄραγε σωστὸ τὸ συμπέρασμα ; Ἰσως ἔτσι θὰ μπορούσαμε νὰ ξεγελάσουμε γιὰ κάμποσον καιρὸ τὸν κόσμον. Μὰ τί θὰ βγῇ στὸ τέλος ἀπ' αὐτό ; Ἡ ἀσκημάδα μας κάτου ἀπ' τὸ φκασίδι θὰ καταντήσῃ νὰ γίνῃ τρισευχέστερη κ' ἀλλοτρίον ἢ κατὰ τὴν ἐξῆς κ' αὐτὸ μὰ μέρα καὶ φανοῦμε μὲ τὰ ληθινὰ μας μοῦτρα. Δὲ θάχουμε ποῦ νὰ κρυφτοῦμε καὶ θὰ πάθουμε πολὺ χειρότερα ἀπ' ὅ,τι ἔπαθε ὁ μασκαρεμένος γάιδος τοῦ μύθου. Καὶ ἡ βυδελία, τότε πάλι, ἀρθήσεται ἀφ' ἡμῶν καὶ δοθήσεται ἔθνη ποιοῦναι τοὺς καρπούς αὐτῆς. Ποιὸ τὸ κέρδος λοιπὸν ;

Δὲν εἶναι καλλίτερο νὰ λέμε ὀρθὰ κοφτὰ τὸ σωστό, ἀφοῦ μὲ τὰ ψέμματα δουλειὰ δὲ γίνεται ; Λέγοντας τὰ ψέμματα θὰ καταντήσουμε νὰ τὰ πιστεύουμε κ' οἱ ἴδιοι, ὅπως καὶ γίνεται τώρα, κ' ἔτσι ποτὲς δὲ θὰ διορθωθοῦμε σὲ τίποτα, οὔτε θάποχτήσουμε τίποτα σωστό, κ' ἐπὶ τέλους, ὅπως εἴπαμε, θὰ μᾶς πάρῃ ἡ ὀργὴ δίκως ἀμφιβολία. Ἐνῶ σὰ φωνάζουμε μεταξὺ μας πὼς τοῦτό μας εἶνε στραβὸ καὶ τᾶλλο σάπιζε καὶ τὸ τὸ τρίτο δὲ στέκει καλὰ στὰ πόδια του καὶ τὸ φανέρωμ' αὐτὸ μᾶς ἀνοίγῃ τὰ μάτια καὶ τὸ κακὸ μᾶς ἀγγίξῃ τὴν καρδιά, μπορούμε νὰχουν' ἐλπίδα πὼς κάτι θὰ γίνῃ γιὰ νὰ διδῇ τὸ ἕνα, νὰ καινουργῇ ἢ νὰ ξαναστυλωθῇ τὸ ἄλλο, πὼς θὰ βάλουμε μυαλὸ μὰ μέρα.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

4

ΣΠΥΡΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ

Ο ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ ΚΛΕΩΝ

Ἐγινε καὶ ἐγὼ κριτὴς Βουτσινάικου διαγωνισμοῦ. Δι-ορθῶν λάθη γραμματικὰ καὶ συντακτικὰ. Ὅμως μόνο σὲ τοῦτο μοιζῶ μὲ τοῦ Βουτσινάικου τοὺς κριτάδες, γιὰτὶ ἐγὼ δὲ θὰ στεφανώσω τὸν Ἀλέξανδρον τὸν ποιητὴ. Ἐπειτα, εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς ποῦ μὲ χωρίζει ἀπ' αὐτοὺς. Ὡστε στ' ἀληθινὰ σὲ τίποτα δὲ μοιζῶμε. Ὡστε χωρὶς φόβο νὰ γίνω Ἀφεντούλης μπορῶ νὰ παρατηρήσω στὸ στίχο :

καὶ τὸ ἐσπέρας τοὺς ἀφρόντιδας ὁμίλους
(Ἐφιάλτης)

πὼς γιὰ ἕνα παρθενόπῃ ποιητὴ ποῦ τρέχει πρὸς τοῦ Πλάτωνα τὴ γλώσσα δὲν εἶναι σωστὸ αὐτὸ «τὸ ἐσπέ-

ρας» ποῦ μόνο στὴ «Γραφή» βρίσκεται, καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ τὸ πῇ «τὴν ἐσπέραν».

Ἀλλὰ τί τοὺς ἔκανε τὸ ἐσπέρας τοὺς ἀφρόντιδας ὁμίλους ; Μᾶς τὸ λέει στὸν ἀμέσως παρακάτω στίχο·
συνήθριζον εἰς ἀπερίττους πανδαισίας.

Ἀπέρिटτος πανδαισία ! . . . δηλ. «περικαλλὴς Μιστριώτης». Ἀς εἶναι καλὰ ὁ πάτερ· Ἀλκαίου καὶ ἡ ὑψηλὴ γλώσσα. Γιατὶ ἂν ἐνοιῶθε ὁ φιλόσοφος ποιητὴς τὴ γλώσσα ποῦ γράφει δύσκολα θὰ ταίριαζε τὸ «πανδαισία» μὲ τὸ «ἀπέρिटτος». Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ δύσκολα ποῦ εἶπα δύσκολα ταίριαζει γιὰ τὸν κ. Ραγκαβῆ. Γιατὶ μπροστὰ στὸ «εἰς τὴν» καὶ «ἐπὶ τὴν» καὶ σ' ἄλλα ποῦ θὰ ἰδοῦμε ἔστι εἶναι ἡ «ἀπέρिटτος» «πανδαισία» ; Ἐπειτα ὁ ποιητὴς εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐποχῆς ποῦ ζεῖ, εἶναι ὁ καθρέφτης ποῦ βλέπουμε καθρεφτισμένη μετὰ του τὴν ἐποχὴ του, τὸ ἀντιφύγισμα τῆς διανοητικῆς καὶ ἡθικῆς κατὰστασης τῶν συγχρόνων του, καὶ στὴ φωνὴ του ἀκούμε τὴ φωνή, καὶ ξανοίγουμε τὴν ψυχικὴ κατὰστασιν, τίς ἰδέες, τὰ αἰσθήματα, τίς φροντίδες τῆς ἐποχῆς του. Εἶναι λοιπὸ φυσικὸ νὰ ταίριαζῃ τὰ ταῖριαστα ὁ κ. Κλέων, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς σὰν ποιητὴς—καὶ τί ποιητὴς—ποῦ εἶναι, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰχῃ τὸ γινώρισμα τῆς ἐποχῆς του, ὅπου τάνταφαιτικά καὶ ἀσυβίβαστα γίνονται ζευγάρια καὶ λέγεται ἡ ἀρχαία γλώσσα—γλώσσα μας, Θεάτρο ἐθνικὸ ὁ Αἰσχύ-λοι, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης, σοφὸς ὁ κ. Μιστριώτης,

ποιητὴς ὁ κ. Κλέων, διαγωνισμὸς ποιητικὸς ὁ Ἀλκασά-νιος, καὶ ὁ κ. Κόντος «φίλτατος καὶ Μούσαις». Ὅπως ὁποῦν σημειωθῇ καὶ αὐτὸ τὸ μαργαριτάρη, «ἀπέρिटτος πανδαισία».

Ἀς ρίξομε ἔπειτα μιὰ ματιὰ στοὺς ἀπικριτικὸς στίχους :

Ὡ ! τίς ἔδω ἐγνώρισε τὰς χαροπὰς ἐκστάσεις
τῆς ἄφρονος ἡδυπαθοῦς νυκτὸς ἐκείνης πάσης.
(Ἡ ἀπόκρεως)

καὶ σὲ τοὺτους ἐδῶ :

καθ' ὅς τῷ Βάχχῳ ἔστινεν ἡ Κύπρις τὰς ἀγκύλας
πὼς ὅλως ἐξηφάνιζε καὶ τὰς καλλίστας ἄλλας !
(Ἄλλοτε)

ὅπου τὸ θαυμαστικὸ τῷχῃ βάλει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς, καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος, κανεὶς νὰ τὸ βγάλῃ, γιὰτὶ στοὺς στίχους αὐτοὺς καθὼς καὶ στοὺς δυὸ παραπάνω, καὶ σ' ἄλλους ποῦ εἶδαμε καὶ ποῦ θὰ ἰδοῦμε βλέπει ὁ καθένας καθαρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ κ. Ραγκαβῆ ἢ ὁμοιοκαταληξία συγχωρεῖ τὰ πάντα.

Ἀς ἐσταματήσουμε δυὸ λεπτὰ σὲ καμιάς λίμνης τὴν ἄκρην, ὅπου :

τοῦ κύκνου τοῦ ἐκπνέοντος τὰ μέλη
καλύπτει ἡ ἀγρίως ὑλακτοῦσα δίνη.
(Ἐφιάλτης)

ἂς πεταχτοῦμε ὕστερα, σὰν ἀποβαρεθούμε ἀκούοντας τὸ

αὐτὸ νὰ γιατί, ὅπως κι' ἂν εἶνε, τὸ δεύτερο πάντα μᾶς συμφέρει, τὸ νὰ λέμε δηλ. τὴν ἀλήθεια καὶ σὺν ξέρουμε πὼς ἔχουμε κάτι στραβό, νὰν τὸ φωνάζουμε. Δὲν πειράζει πὼς θὰ μᾶς ἀκούσουν καὶ ξένοι· καθόλου δὲν πειράζει, φτάνει νὰν τοὺς δείξουμε· ἀμέσως πὼς δὲ φωνάζουμε μονάχα ἐσὶ, γιὰ νὰ περνᾷ ἡ ὥρα καὶ γιὰ νὰ ρητορεύουμε, παρὰ διορθωνοῦμαστέ κιόλας καὶ καλλιτερεύουμε καὶ μπορούμε νὰ χύουν ἐμπιστοσύνη σ' ἐμᾶς.

Τὴν ἰσάδα λοιπὸν κι' ὅσιος ὁ Θεός. Πάντα ὠφελημένοι θάμαστε. Στὴν ἀρχὴ τοῦ θὰ πρωτακουέται τὸ σωστό, ἐπειδὴ γκρεμίζονται πολλὰ εἰδωλα καὶ τὰ εἰδωλ' αὐτὰ μὲ τὸ πείσμητό τους θὰ σπάνουν πολλὰ σιχαμένα μοῦτρα, εἰν' ἐπόμενο νὰ μᾶς ποῦν πέντε δέκα πετεινόμενα πὼς φέρνουμε τὴν καταστροφή. Ἀδιάφορο. Ἀς ἀνοίξουν τὰ στραβά τους, νὰ δοῦν ποιὸς δρόμος φέρνει τὴν καταστροφή. Ὅχι ποτέ· ὁ δρόμος τῆς Ἀλήθειας. Κι' ἂν χαθοῦμε περπατώντας τον, θὰ πῇ πὼς μᾶς ἄξιζε νὰ χαθοῦμε, πὼς δὲν εἴμαστε γιὰ ζωὴ. Ἀλήθεια, νὰ μὴ δώσουμε νὰ καταντήσουμε· αὐτοῦ, μὰ κι' αὐτὸ ἂν πρόκειται πάλι προτιμώτερο νὰ πνιγοῦμε μέσ' στὴν Ἀλήθεια παρὰ μέσ' στὴν Ψευτιά.

Ι. Γ. ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΛΛΙΑΡΗ

Θὰ εἶναι χωρίς ἄλλο μεγάλος νοῦς ἐκεῖνος ποῦ θὰ κаторθῶσιν χύτες τίς ἡμέρες νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ, τί θέλουν καὶ τί ζητοῦν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ποῦ ἔκαμαν τὸν πατριωτισμὸ μονοπώλιο καὶ ἀνοῦνται νὰ δώσουν λιγάκι καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς φτωχοὺς, οἱ πλεονέχτες! Τὴν ἀρχαία γλῶσσα θέλουν ἢ τὴν καθαρεύουσα; Τὴν δημοτικὴν πολεμοῦν ἢ τὴν μαλλιάρη, καὶ ποιά εἶν' αὐτὴ ἢ τελευταία; Ὁ ἕνας ἀποκρούει κάθε μετάφραση. Κατὰ τὴ γνώμη αὐτοῦ τοῦ κυρίου, πρέπει τὰ ἐνενηντα ἐνὰ ἑκατοστὰ τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων, ποῦ εἶχαν τὴ δυστυχία νὰ μὴν εἶναι φιλόλογοι, καὶ ποῦ εἶναι μολαταῦτα ἱκανοὶ νὰ νοιώσουν τὸ πνεῦμα τοῦ Αἰσχύλου καλλίτερα ἀπ' τὸν κ. Μιστριώτη, πρέπει αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ καταδικασθοῦν νὰ μὴν ἐντροφήσουν ποτὲ στὴν ἀρχαία ποίηση, ἐκτὸς ἂν τὴ διαβάσουν στὸ γαλλικὸ ἢ στὸ γερμανικόν. Νὰ μεταφράσουμε τὴ γλῶσσα μας; ὅπως πολλὸ σοφὰ εἶπε ὁ κ. Καμπύρογλου. Ἀκοῦς ἐκεῖ! Δηλαδή νὰ δώσουμε ἄρορμὴ στοὺς ζευζικηδὲς τοῦς Εὐρωπαιοὺς νὰ μᾶς λέν ὕστερα πὼς ἡ γλῶσσα τοῦ Αἰσχύλου ἦταν ἄλλη ἀπ' τὴ σημερινή τὴ δική μας!

γαύγισμα τῆς δίνης, σὲ κανένα ἠφαιστέιον, ὕπερ νὰ μυκάται τὰς ἀλγύσεις(!) διασπᾶσαν(!)
(Πριγκίπισσα)

κι' ἀφοῦ καμψώσουμε τὸ ἀλυσοδεμένο αὐτὸ ἠφαιστέιο καὶ τ' Ἀλγὴν τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ἄς τεντώσουμε τ' αὐτίμας γιὰ νὰ μὴ μᾶς ξεφύγει κανέν' ἀπὸ τὰ «πλήσσουντα τὸν ἄερα θεία ταῦτα ἐπη»:

Κομφὸς χαμαὶ στηθόδεσμος· ἐγγὺς ἐσθῆς πλουσία.

Σατὰν ὁ Φαῦστος σε καλεῖ! Σὸς, σὸς εἰμί! Πλὴν

[ποῦ σύ; (!!)]

(Μυρρίνη)

Ὁ μυελὸς ἐρρίγησε τὸν ἐν ἐμοὶ ὀστέον,

(Μεγάλη Πέμτη)

ὅταν τοὺς πρωτοδιάβασα τοὺς δαιμονίους αὐτοὺς στίχους, ποῦ ἂν δὲν τοὺς ἐώρων (κατὰ τὰ ἐκεῖνος πλὴν ποῦ ἐστὶ, ἐὰν ἐρῇ καὶ τᾶλλα πρότυπα) μὲ τὰ ὀμμάτιά μου, ποτέ· μου δὲ θὰ πίστευα πὼς ὑπάρχουν.

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ παραὑπάρχουν ὥστε νὰ ἔχει ὅλο τὸ δικαίωμα νὰ περάσῃ στὴν Ἀθανασία ὁ κ. ποιητῆς, οὐ μόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν κριτικὸν αὐτοῦ, ὦν

κοιΝὸν τὸΝ μίτοΝ τὸΝ χρυσὸΝ ἢ μοῖρα κλώθει

(Ἐφιάτης)

μὲ τοῦ κ. Ραγκαβῆ τὸν μίτον.

Τί βγαίνει ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν παράθεση τῶν προτύπων στίχων; Ὅτι συχνὰ πυκνὰ λέει μερικὰ πολὺ παράδοξα πράγματα ὁ κ. Χατζιδάκις.

Ὅχι! Χίλιες φορές καλλίτερα, νὰ πᾶμε ν' ἀκούσουμε τὸ πρωτότυπο, νὰ πᾶρουμε κ' ἕνα ὕπνο, σὺν καλοὶ πατριῶτες, καὶ στὸ τέλος νὰ ξυπνήσουμε καὶ νὰ φύγουμε μὲ τὴ συνείδηση ἀναπαυμένη.

Αὐτὴ λέγεται ἐργασία μορφωτικὴ τοῦ ἔθνους! Ὁ λαὸς, λέει, δὲν ἐζήτησε ποτὲ νὰ τοῦ μεταφράσουμε τοὺς ἀρχαίους ποιητάς. Χαραὶ στο γιὰ ἐπιχείρημα! Ἦθελα νὰ ξέρω, τὴν πρώτη φορὰ ποὺ ἰδρύθησαν σχολεῖα, ἂν ἐχρησίσθηκε νὰ τὰ ζητήσῃ ὁ λαὸς γιὰ νὰ γίνουν.

Ἄλλοι θέλουν τὴ μετάφραση ἀλλὰ στὴν καθαρεύουσα, χωρὶς ὅμως αὐτὸ διόλου νὰ τοὺς ἐμποδίζῃ λίγο παρακίττω νὰ σᾶς ἐκθειάσουν τὴ δημοτικὴ ὡς γλῶσσα πολὺ ὠραία γιὰ τὴν ποίηση. Καὶ ἐνῶ ἐσεῖς βασανίζετε τὸ νοῦ σας γιὰ νὰ λύσετε αὐτὸ τὸ πρόβλημα, πὼς, ἐνῶ ἡ δημοτικὴ εἶναι ὠραία στὴν ποίηση, πρέπει μόλα ταῦτα ἢ μετάφραση νὰ γίνεται στὴν καθαρεύουσα, παρουσιάζεται ἑξῆς μιὰ νέα περιπλοκὴ σ' αὐτὸ τὸ διανοητικὸ φαινόμενο ποῦ μελετᾶτε, ἢ ὅποια σᾶς κάνει πιά νὰ χάσετε τὸν μπόσουλα: ἡ δημοτικὴ, λέει, αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι μαλλιάρη, πρέπει νὰ εἶναι ἐκείνη ποῦ μιλοῦμε, ὕστερα ὅμως ὁ ἴδιος σᾶς βεβαιώνει, πὼς ἡ γλῶσσα ποῦ μιλοῦμε εἶναι ἡ καθαρεύουσα («ἡτις ἐπεβλήθη κτλ.». Ἢ! τότε πῶς δὲ σᾶς μένει ἄλλο παρὰ νὰ τραβήξετε τὰ μαλλιά σας, ἂν εἴσθε μαλλιάρους, ἀπ' τὴν ἀπελπισία.

Μαλλιάρη! Μιὰ λέξη κι' αὐτὴ. Ἐπειδὴ σ' ὅλα τὰ πράγματα εἴμαστε οἱ ἄνθρωποι τῶν λέξεων, καὶ ξέρουμε θυμάσια τὴν τέχνη μ' αὐτὲς νὰ κρύβουμε τὴν ιδέα—ἢ τὴν ἑλλειψὴ τῆς ιδέας—, ἀρα ἔπρεπε κ' ἐδῶ νὰ βρεθῇ μιὰ λέξη, μὴ μιὰ λέξη ποῦ νὰ ἔχῃ τὸ προσὸν νὰ μὴ λέρη τίποτα. Καὶ πραγματικῶς βρέθηκε ἕνας ἄξιος ἄνθρωπος καὶ τὴν ἐπέτυχε, ὅπως ἐχρησίζοταν. Καὶ τώρα μὲ τὴ λέξη μαλλιάρους ἕνας ἔννοε ἐκεῖνον ποῦ γράφει καθαρὴ δημοτικὴ, χωρὶς δηλ. νὰ μεταχειρίζεται τοὺς τύπους τῆς ἀνακατωμένης γλώσσας ποῦ μιλοῦμε, ἄλλος ἔννοε ἐκεῖνον ποῦ μεταχειρίζεται καὶ λέξεις ἄγνωστες σ' αὐτόν, κι' ὅς εἶναι δημοτικὴς σ' ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος, τρίτος χαρακτηρίζει μαλλιάρὸ τὸ συγγραφέα ἐκεῖνον ποῦ φκιάνει κάποτε καὶ καμμιά νέα λέξη σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς δημοτικῆς γλώσσας, τέταρτος, ἐκεῖνον ποῦ νεωτερίζει πολὺ στὴν ὀρθογραφίαν, ἄλλος πάλι λέει μαλλιάρὸ ἕνα ποιητὴ, ὅταν εἶναι σκοτεινὸς στὶς ιδέας—γι' αὐτόν—, ἐπειδὴ

φρονεῖ πὼς ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ διαβάξεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ ποτήρια κρασί, γιὰ κανέναν ἄλλον ἔσως μαλλιάρους εἶναι ὅποιος κἄθεται στὸ Παρίσι ἢ στὸ Λίβερπουλ, καὶ γιὰ ἕνα φίλο μου ἡ μαλλιαρσύνη εἶναι μιὰ αἵρεση θρησκευτικὴ, ποῦ οἱ ὀπαδοὶ τῆς τρέφουν μακρὰ μαλλιά καὶ μεγάλαν νύχια καὶ εἶναι ἀκάθαρτοι. Ὁ Καμπύσης μάλιστα ὁ καημένος ἀπ' αὐτὸ πέθανε, λέει, ἀπ' τὴν κακὴ ζωὴ ποῦ τοὺς ἐπιβάλλει ἡ θρησκεία τους. Ἰσως μάλιστα ὁ φίλος μου ἔτρεφε τὴν κορυφὴν ἐλπίδα πὼς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ πεθάνουν ὅλοι τους. Αὐτὸ δὲ μοῦ τὸ εἶπε, μὲ ρώτησε ὅμως, ἂν εἴμαι κ' ἐγὼ μαλλιάρους. Τοῦ εἰδείξα τὰ νύχια μου, καὶ ἔμα εἶδε πὼς εἶναι καθαρὰ, ἡσύχασε.

Δὲ γνωρίζω δημοτικὴ καὶ μαλλιάρη. Γνωρίζω δημοτικὴ ὁμορφα γραμμὴν καὶ δημοτικὴ γραμμὴν ἄσχημα. Γνωρίζω ὡς δημοτικὴ καθαρὴ καὶ δημοτικὴ τῆς ἀνάγκης, δηλ. ἀνακατωμένη μὲ λίγα στοιχεῖα τῆς καθαρεύουσας, ὅπως αὐτὴ ποῦ γράφω ἐδῶ. Καὶ ναὶ μὲν, ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ καθένας νὰ φρονῇ, πὼς ἡ γλῶσσα ἡ δημοτικὴ δὲ θὰ μπορέσῃ ν' ἀποφύγῃ ὁλότελα τὴν ἐπίδραση τῆς καθαρεύουσας, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅμως πὼς ἡ γλῶσσα ἡ καθαρὴ, ἢ δηλ. ἡ γλῶσσα τοῦ Φυχάρη, δὲν εἶναι ἡ δημοτικὴ παρὰ εἶναι γλῶσσα φκιαστή, δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ ἀποδείχνῃ τετραγωνικὰ πὼς ἀκόμα δὲν πῆρε εἰδηση ἀπὸ γλωσσικὸ ζήτημα, καὶ θὰ κἀνὴ φρόνιμα νὰ σωπαίῃ.

Ἦθελα ν' ἀπαντήσω στὸν κ. Σουρῆ, ποῦ εἶπε σὲ συνέντευξιν πὼς ἡ γλῶσσα ἡ μαλλιάρη δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴ δημοτικὴ καὶ πὼς εἶναι προωρισμένη νὰ πεθάνῃ. Δὲν ξέρω ὅμως πὼς ν' ἀπαντήσω, ἐπειδὴ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν ξέρω τί ἀκριβῶς σημαίνει μαλλιάρους. Ὁμολογῶ ὅτι εἰμαι ἐντελὼς ἀνίκανος νὰ καταλάβω σὲ τί διαφέρει ἡ γλῶσσα τοῦ Παλαμᾶ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ Βαλαωρίτη.

Ἄν ὁ κ. Σουρῆς γλῶσσα μὴ μαλλιάρη ἔννοε τὴ γλῶσσα τοῦ «Ρωμιοῦ» καὶ αὐτὴ συνιστᾷ ὡς γλῶσσα φιλολογικὴ, τότε γίνουμαι στὴ στιγμὴ μαλλιάρους. Ποιὸς τρελλάθηκε νὰ ἀρνηθῇ τὴ χάρη καὶ τὴ δύναμη τῆς σάτυρας τοῦ «Ρωμιοῦ», ποῦ θὰ ἦταν ἔσως καὶ περισσώτερη, ἂν ὁ «Ρωμιός» δὲν ἐβγαίνει κατανγκαστικῶς κάθε Σάββατο; Ἀλλὰ τώρα μιλοῦμε γιὰ τὴ γλῶσσα. Φαντασθῆτε μὴν ὠδὴ στὸν Αἰσχύλο συνθεμένη σὲ τούτῃ τὴ γλῶσσα:

Ἐρ' οἶσθα, τεμπελόσκυλο, καὶ τῆς σοφίας ἔδρα,

πὼς τὸ Ρωμέϊκο μυαλὸ διὰ παντὸς ἀπέδρα;

Ἀρ' οἶσθα, ἀρχαία· ἀπέδρα, ὕψηλὴ καθαρεύου-

τοῦ Ροῖδῃ τὴ γνώμη. Γιὰ τὸν κ. Κλέωνα, ὕστερ' ἀπ' ὅσα εἶδατ' ἔως τώρα καταλάβατε τί βάρος μπορεῖ ν' ἔχει ἡ γνώμη του. ὅσο γιὰ τὸ λογοτέχνη Κ. Ν. Ράδο τί νὰ σᾶς πῶ· ἐγὼ ξέρω ἕνα Κ. Ν. Ράδο συγγραφέα ἐνδὲς βαθυστόχαστου βιβλίου «ἡ τελευταία φάσις τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν ζητήματος». Ἄν αὐτὸ τὸ βιβλίο τὸ θεωρεῖ λογοτέχνημα ὁ κ. Χατζιδάκις τότε, μὰ τίς Μούσες, ὁ Κ. Ν. Ράδος ἔχει τὴ δόξα, ὅτι βρήκε καινούργιο εἶδος λογοτεχνικόν. Ὁ κ. Ἀναστασόπουλος θάνα νόστιμο νὰ εἶναι τὸν Ἀλγέων ὁ κριτικὸς, καὶ θᾶχει γούστο οἱ δυὸ αὐτοὶ κύριοι, συμπετυκνωμένοι εἰς ἕνα νὰ εἶναι ὁ ἴδιος κ. Ἀναστασόπουλος, ποῦ στὸ περασμένο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «Κριτικὴ» ἔτυχε νὰ διαβάσω κάτι τι δικό του μὲ τὸν τίτλο «Πέθανε τὸ ἄγαλμα», ποῦ νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια δὲ θυμούμαι πιά—εἶναι καὶ τόσος καιρὸς ἀπὸ τότε—τί ἔλεγε. Τὸ μόνον ποῦ θυμούμαι εἶναι ἡ ἐντύπωση ποῦ μοῦκανε, ὅτι δηλαδή καὶ αὐτὸς συμφωνεῖ πληρέστατα μὲ τὸν πάτερ Ἀλκουῖνο καὶ παραδέχεται τὸν ὀρισμὸν τοῦ γιὰ τὴ γλῶσσα, τεκμήριον δὲ ἡ ἀκόλουθη φράση ποῦ μόνῃ αὐτὴ δὲν κατόρθωσε δυστυχῶς νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴ φυλακὴ τοῦ κρανίου μου «...Καὶ ὡς Ἰδέα οἱ Θεοὶ οἱ ἀρχαῖοι ἤσαν αἰώνιοι. Δὲν δὲσθνήσκον πώποτε οὐδ' ἀνίσταντο πώποτε». Ἐδῶ φανερά θέλει νὰ πῇ ὁ κ. Ἀλκουινιστής, ὅτι δὲν πέθαιναν ποτέ· ὅγκου δ' ὅμως εἵνεκεν λέει πώποτε ποῦ σημαίνει ποτέ ὡς τὰ τώρα· δηλ. δὲ λέει τίποτα.

(ἀκολουθεῖ)

* Μνηστήρες Πηνελόπης. «Ποικίλη Στοά» 1896 σελ. 71.

** Γλωσσολ. μελέται (Εἰδῶλων κατάλυσις) σελ. 483 σημείωσις.